

ALEKSANDRAS ŠTROMAS (1931-1999)

1999 m. birželio 12 d. mirė žymus politologas Aleksandras Štromas. Tai didelė netektis ne tik JAV, bet ir Lietuvos politologų bendruomenei. Prof. A. Štromas buvo vienas iš tų, kuris konkrečiais darbais prisidėjo prie politikos mokslų formavimo Lietuvoje.

A. Štromas gimė Kaune 1931-ųjų balandžio 4 d. pasiturinčioje ir įtakingoje šeimoje. "Aušros" gimnazijoje A. Štromas mokėsi drauge su diplomatu Stasiu Lozuraičiu jaunesniuoju bei kultūrologu Vytautu Kavoliu. Prasidėjus karui A. Štromas patyrė skausmingus likimo išbandymus. Jau pirmosiomis karo dienomis Kaune "Lietūkio" garaže buvo nužudytas A. Štromo tėvas, o motina su dviem vaikais pateko į getą. Motina gete žuvo, bet abiem vaikams pavyko iš geto pabėgti ir lietuvių Macinavičių šeimos dėka išlikti gyviems.

Karo pabaigoje A. Štromo gyvenime įvyko dar vienas likimo posūkis: jį įsisūnijo tuometinis Lietuvos kompartijos vadovas A. Sniečkus. Tačiau savo globėjo vilčių A. Štromas nepateisino. Ilgainiui jis tapo aktyviu sovietinės sistemos oponentu.

1947-1952 m. A. Štromas studijavo teisę Vilniaus ir Maskvos universitetuose. Studijuodamas Maskvoje palaikė ryšius su Rusijos disidentais, tarp jų ir A. Sacharovu.

Vėliau kurį laiką dirbo advokatu, Vilniuje įkūrė Teismo ekspertizės mokslinio tyrimo institutą.

1973 m. A. Štromas tuometinės valdžios buvo išprašytas iš Lietuvos ir kuriam laikui apsistojo Anglijoje, o nuo 1989 m. persikėlė į JAV, kur profesoriavo Hilsdeilo koledže. Vakaruose jis parašė svarbiausius mokslinius darbus anglų ir lietuvių kalbomis. Paminėtini "Politinė sąmonė Lietuvoje ir joje atsispindinčios krašto ateities vizijos" (1980), "Politiniai pokyčiai ir socialinė raida: Sovietų Sąjungos atvejis" (*Political Change and Social Development: the Case of the Soviet Union*, 1981), "ISM-ų pabaiga?" (*The End of "ISMS"?*, 1994).

Iš kitų politologų prof. A. Štomas išsiskyrė įžvalgumu dėl komunizmo žlugimo perspektyvų. Dar 8 dešimtmetyje, kai daugelis jo kolegų net neužsiminė apie komunizmo žlugimo galimybes, A. Štomas konstruktyviai svarstė komunizmo žlugimo perspektyvą TSRS ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymo programą. Paskaitoje, skirtoje 60-sioms Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo metinėms, jis teigė: “Kaip tik dabar, praėjus tam vilčių realizavimo neatnešusiam 30-čiui, pirmą kartą susidarė realios galimybės Lietuvos padėčiai pasikeisti. Atsirado todėl, kad, būtent, dabar aiškiai pasireiškia tarybinio režimo sustabarėjimas, jo nesugebėjimas efektingai tvarkyti krašto reikalus, visi tie politinio silpnumo požymiai, kurių tolimesnis vystymasis anksčiau ar vėliau turės vesti tą režimą į pakrikimą, į subyrėjimą ir į naujos ekonominės bei politinės santvarkos susikūrimą TSRS” (*Lietuvos valstybingumo problemos*// Europos lietuvis.- 1978. – Nr.13-15).

Žurnalas “Politologija” antrajame numeryje (1991) išspausdino prof. A. Štomo studiją “Politinė sąmonė Lietuvoje ir joje atsispindinčios krašto ateities vizijos”. Ši publikacija ir kiti prof. A. Štomo darbai išliks Lietuvos politologų bendruomenės nariams puikiais mokslinės analizės ir įžvalgumo pavyzdžiais.